De verkiezingen zijn in zicht. Voor de een is dat de lakonieke konstatering van een feit: Nederland gaat weer eens naar de stembus, De ander haalt zijn schouders op: er zal toch wel niets veranderen. Een derde heeft er verwachtingen van: zou er nu toch iets gaan veranderen. Nederland gaat weer eens naar de stembus, voor de derde keer na de oorlog tussentijds, na ontbinding van de Kamer. Dat is voorlopig genoeg. Wij moeten daar geen gewoonte van maken. Kiezen en verkiezingen zijn noodzakelijk, maar er moet ook iets op volgen. Een regering die regeert, een Kamer die samenspel en tegenspel levert, een demokratie die funktioneert. Deze verkiezingen komen ontijdig, zij komen te vroeg. Wij hebben er niet om gevraagd. Zij zijn ons opgedrongen, toen D,S. 70 het liet afweten in regering en parlement, DS 70 heeft een beleid opgebroken, waarvoor die partij verantwoordelijkheid had aanvaard. Een beleid, waarvoor ook wij verantwoordelijk waren en zijn, ook al moet het onder extreem moeilijke omstandigheden worden gevoerd. Dat beleid doet soms pijn, niet omdat wij dat willen, maar omdat tot niet anders kan. Wij blijven staan voor dat beleid, juist nu er verkiezingen komen.

Wij zijn evenmin aan de kant blijven staan. Wij hebben niet onze kracht gezocht in alleen maar kritiseren, in alles kapot praten wat een ander doet. Wij hebben gewoon geprobeerd de problemen aan te pakken. Wij hebben een goede ploeg bewindslieden geleverd, een hard werkende fraktie en een visie op een beleid, dat op de toekomst is gericht. Dat is niet altijd spektakulair, dat is niet altijd leuk, maar het moet gedaan worden. En het mag en moet gekritiseerd worden, maar dan moet men wel redelijk blijven. En die redelijkheid is soms ver zoek. Die redelijkheid is zoek, als men zegt, dat in het beleid van dit kabinet de zwakken de lasten dragen, of dat de lasten onrechtvaardig zijn verdeeld. Die redelijkheid is ook zoek, als Den Uyl ons almaar het mislukken van het sociaal kontrakt staat aan te praten, als wij een sociaal rechtvaardige maatregel treffen, zoals wij deze week in de Kamer hebben gedaan. Achter de uitdrukking "schijventarief" gaat heel nadrukkelijk een stuk sociale rechtvaardigheid schuil in de verhoging van de belastingvrije voet, belastingverlichting voor de bejaarden, verlichting ook voor de middengroepen. Het is al erg genoeg dat men aan de kant is gaan staan; het wordt nog erger als men een goed stuk beleid aan de kant wil zetten. Wij zijn niet van plan aan de kant te gaan staan, wij willen graag meedoen, want er gaat wel iets veranderen. Ik zou willen zeggen tot hen, die er niets meer in zien en daarom misschien niet gaan stemmen: blijf meedoen, laat het niet afweten, want er gaat wat gebeuren en u moet daaraan mede richting geven, In Alkmaar stemt 65%, daar is de groot partij de partij van de afwezigen. Dat mag zo niet blijven, want er gaat wat gebeuren en dat gaat niet buiten u om, dat raakt u rechtstreeks. Er gaat iets gebeuren, want de samenleving is in beweging. Bij Enka botsen wet en recht, zijn oude en nieuwe strukturen van besluitvorming in konflikt. Vergeten groepen willen niet meer vergeten zijn en terecht. Zij vragen niet alleen een redelijk bestaan, zij willen deel hebben aan de samenleving, meedoen en niet alleen geïsoleerd, van achter het raam. De jeugd stelt het bouwwerk van de samenleving onder scherpe kritiek. Die kritiek is vaak overdreven, maar in haar kern vaak juist en ook daarom gaat er wat gebeuren. Er gaat wat gebeuren. De vraag is alleen hoe, op welke manier, Wij zien de grenzen van onze macht; zien wij ook de mogelijkheden? Wij kunnen ons lot in eigen handen nemen. Daarom zijn wij verantwoordelijk voor onszelf, voor de ander en voor de wereld die ons in handen is gegeven. Wij kunnen ons lot in eigen hand nemen en daarom moeten wij dat doen. Daarom mogen wij de dingen niet laten gebeuren, moeten wij richting geven aan wat beweegt. Wij doen dat op onze manier, vanuit onze visie. Die visie wordt gevoed vanuit het Evangelie, hoopvol perspektief voor mens en samenleving. Daar ligt de kern van onze hoop, van ons vertrouwen in de mens en de opbouwende kracht van menselijk samenzijn. Daar ligt ook de kern van onze keus. Die keuze is de keuze van solidariteit. Dat is iets anders dan verdraagzaamheid. Solidariteit aanvaardt niet het bestaande als gegeven, solidariteit duldt geen onrecht, solidariteit is aktief, ondernemend, durft door bestaande strukturen heen te breken. Solidariteit doet dat niet met geweld, want dat is vaak gebrek aan fantasie en inventiviteit. Solidariteit schuwt het konflikt niet mocht dat daardoor ontstaan, maar roept het niet op, wakkert het niet aan om een betere samenleving te forceren. Wie polarisatie zaait mag niet verwachten harmonie te oogsten. Wij willen in gesprek en dialoog, door de overtuigende kracht van onze gedachten komen tot andere machtsverhoudingen, een betere inkomensverdeling, meer gelijkheid, minder verschillen tussen groten en kleinen. Politiek kan niet alles, maar wel veel. De mens moet zelf sturen, maar de politiek moet hem iets te sturen geven. De mens moet zelf lopen, maar de politiek moet hem bewegingsvrijheid geven. De politiek moet de werktuigen geven, die de mens moet gebruiken. Dat begint bij opleiding en vorming, bij de toerusting van de mens zelf. Maar daar hoeven wij niet op te wachten, al doende leert men, juist in deze praktijk. Dat moet doorwerken in de strukturen waarin de mens staat, als werknemer in het bedrijf, als bewoner in de buurt, als burger in de samenleving. Wij willen de mensen verantwoordelijkheid geven voor hun eigen zaak. Wij moeten naar een verantwoordelijke maatschappij

Dat gaat niet zonder spanning en verzet. Het oude moet opnieuw getoetst, het nieuwe moet beproefd worden. Orde kan niet meer zijn de orde van de rechte weg en het bordje verboden toegang; en veiligheid niet meer de kluis, die de huidige inkomens- en vermogensverhouingen veilig bewaart. Zon orde veroorzaakt stagnatie en remt de beweging af. Wij moeten beweging niet remmen, maar richten vanuit de dynamiek van het solidair willen zijn. Dat geeft onzekerheid, of liever, dat geeft ruimte aan geestelijke onrust, die omdat het bestaande in menig opzicht niet goed meer funktioneert. Als orde alleen maar verstarrend werkt, funktioneert hij niet meer in dienst van een vitale samenleving. Orde moet functioneren als een rails voor de trein van de toekomst, als een nieuw spoor naar andere inkomens- en vermogensverhoudingen, de medezeggenschap van de werknemer in zijn bedrijf, meer toekomst voor werkende jongeren, een brede uitbouw van het welzijnsbeleid. Als ik dat zeg, zeg ik niets nieuws. Liever zeg ik: wij trekken de lijnen door, wij behoeven ons niet te schamen voor onze bijdrage aan de vernieuwing, in ons land en in de wereld. Wij zijn niet tevreden, maar wij gaan wel door. Wij slaan niet af en wij keren ons niet af van wat wij gedaan hebben. Dat moet men ons ook niet vragen. Wij staan wel op de uitkijk, waar de samenleving heen beweegt, waar bijgestuurd of ingegrepen moet worden. Dat mag men ons vragen, daar zijn wij voor in. Maar wij staan voor wat wij gedaan hebben.

Vanuit het parlement betekent dit, dat wij ons houden aan onze afspraken en ook dat wij de regering ruimte geven in de belangrijke onderhandelingen over het sociaal kontrakt die komen gaan, ook als daarvoor nieuwe en andere offers zouden worden gevraagd. Ook de regering moet op de uitkijk staan, waar moet worden bijgestuurd. Zij wil dat ook, zoals uit de Troonrede blijkt. De bestrijding van de inflatie is prioriteit nummer 1. Het is een basisvoorwaarde voor alles wat wij willen. En dat is niet alleen de overheid. Dat geldt evenzeer de huisvrouw, die de prijsstijgingen niet kan bijhouden, dat geldt de zelfstandigen, die geen geïndexeerde lonen hebben. Maar het geldt heel bijzonder de overheid, De prijsstijging werkt bij de overheid veel sterker door. Daardoor is de overheids- gulden nog veel erger slachtoffer van inflatie dan uw of mijn gulden. Daardoor moeten dan de belastingen weer omhoog of moet er gematigd worden. En dan valt het weer op ons zelf terug. Matiging van inkomensstijging en prijzen wordt steeds meer nodig om te houden wat wij hebben en wij willen nog zoveel nieuws. En wij naderen de grens van de druk die wij kunnen opleggen. Zo is inflatiebestrijding ook een voorwaarde voor een redelijk belastingklimaat. Veel partijen dingen de komende weken in ons land weer naar de kiezersgunst. Politieke partijen zullen elkaar bestrijden, fel bestrijden soms. Daar is niets op tegen, maar het moet wel fair gebeuren, niet demagogisch en niet op de man gespeeld. Het gaat ook in de verkiezingsstrijd om politieke stijl

Er zal u weer veel beloofd worden. Ik beloof u niet zoveel. Ik beloof u harde arbeid om het land regeerbaar te houden en de grote vraagstukken op te lossen. Ik beloof u uiterste zorgvuldigheid als we prioriteiten zullen moeten stellen, omdat niet alles tegelijk kan. Ik beloof U zorgvuldig onderzoek naar de noden van de zwaksten; materiële en geestelijke nood bij jeugdigen en bejaarden, bij werknemers en zelfstandigen. Ik beloof u ook dat wij een echte volkspartij zullen blijven, die het probleem van de een niet oplost ten koste van de ander. Ik beloof u een evenwichtig beleid, dat de lasten rechtvaardig verdeelt. Ik beloof u soberheid, maar wij gaan wel door. Wij gaan door met de verbetering van het kleuter- en basisonderwijs, door met de regionale ontwikkeling en spreiding van de welvaart. Wij gaan door met verbetering van de levensomstandigheden van de oudere mens. Wij gaan door met vertrouwen te geven aan de spankracht van het particulier initiatief, de ondernemingsgewijze produktie, ook al maken spreiding en milieu verdergaande reglementering op onderdelen nodig. Wij kunnen dat niet alleen, ook niet als wij de verkiezingen winnen. Opinieonderzoekers zijn geen profeten, zij registreren meningen en tendenzen, maar bepalen die niet. Meningen kunnen veranderd en tendenzen omgebogen worden. En dat gaan wij doen, daar gaan wij alles aan doen. Dat beloof ik u. Maar wij kunnen het niet alleen. En daarom willen wij samenwerken. Vooreerst met onze christendemocratische zusterpartijen. Daar moeten wij mee samenwerken, omdat wij eenzelfde politiek hebben. Met anderen willen wij samenwerken en wij stellen geen voorwaarden vooraf. Wij hebben dat ook niet nodig. Samenwerking is nodig in ons land, omdat er anders geen parlementaire meerderheid te vormen is. Men laadt een geweldige verantwoordelijkheid op zich door de partijpolitieke polarisatie zover door te drijven, dat wellicht slechts de mogelijkheid van minderheidskabinetten overblijft. Het is beter vooraf te praten dan dat niet te doen. Het is beter vooraf resultaten te bereiken dan achteraf. Maar als het vooraf niet lukt, moet het achteraf wel mogelijk blijven. Dat moeten de linkse drie bedenken, als zij samenwerking na de verkiezingen uitsluiten. Dat moet de kiezer bedenken als hij stemt op een partij, die slechts de keuze heeft tussen oppositie of minderheid. Er is verscheidenheid te over in de Nederlandse politiek. Maar er is veel onbruikbaars. Dat kan men niet van ons zeggen, De christen-demokratische partijen en heel in het bijzonder de KVP, is de harde kern in onze politiek. Een politiek, die internationaal in menig opzicht respekt afdwingt als het gaat om de voorzieningen die wij getroffen hebben op allerlei terrein. Voor die politiek hebben wij altijd verantwoordelijkheid gedragen. Wat er in dit land ook is opgebouwd, verbeterd en vernieuwd, de KVP was er bij betrokken, gaf er leiding aan of heeft het intensief gesteund. Wij hebben anderen nodig. Maar anderen hebben ons nodig en wij zullen in die samenwerking herkenbaar blijven. Anders doen wij niet mee. Wij willen herkend worden aan de vaste wil tot voortgaande hervorming van de samenleving, aan beleidsvorming in samenwerking aan evenwichtige afweging van belangen. Wij willen herkend worden aan een koel hoofd, een vaste hand en een warm hart. Wij willen juist herkend worden in onze zorg voor de zwakkeren in onze samenleving. Daarvoor zetten wij ons heel bijzonder in, zoals wij dat altijd gedaan hebben.